

Redaktoriaus žodis

Eugenijus Dunajevas

Vilniaus universitetas
eugenijus.dunajevas@sf.vu.lt

Medicinos darbuotojų veikla yra vertinama pagal tai, kiek dėl jų veiklos pavyko išvengti mirčių. Pedagogų veikla vertinama pagal tai, kokius valstybinių brandos egzaminų įvertinimus gavo mokiniai. O kaip yra socialinio darbo atveju? Kaip socialiniai darbuotojai, socialinio darbo paslaugų gavėjai, politikai ir valdžios sektorius bei mokesčių mokėtojai gali įvertinti (angl. *evaluate*) socialinio darbo veiklos rezultatus?

Kalbant apie socialinio darbo veiklos rezultatų vertinimą yra vartojamos tokios sąvokos, kaip antai socialinio darbo ar socialinių paslaugų *efektyvumas*, *veiksmingumas* ar *kokybė*. Nors šios sąvokos ir apibūdina skirtingus reiškinius, bet visos jos sukasi apie tą patį – socialinio darbo rezultatus.

Svarbu pažymėti, kad intensyviausios diskusijos dėl socialinio darbo vertinimo Jungtinėse Amerikos Valstijose, Jungtinėje Karalystėje ir kitose, ilgą socialinio darbo istoriją turinčiose šalyse vyko XX a. pabaigoje (Sheldon, 1986; Shaw ir Shaw, 1997). Šiuo metu, kalbėdami apie socialinio darbo veiklos vertinimą, socialinio darbo akademikai ir praktikai vartoja įrodymais grįstos praktikos (angl. *evidence based practice*) sąvoką, ir tai yra dėl tam tikro požiūrio į socialinio darbo veiklos vertinimą išsigalėjimas. Tuo tarpu Lietuvoje diskusijų dėl socialinio darbo veiklos vertinimo nevyko ir išsigalėjo išorinis socialinio darbo veiklos vertinimas remiantis standartais (Adomaitytė-Subačienė, 2015).

Vis dėlto socialinio darbo profesionalizacija Lietuvoje paskatins diskusijas apie socialinio darbo veiklos vertinimą, todėl prasminga aptarti esmines temas, kurios vyravo diskusijose dėl socialinio darbo vertinimo Jungtinėse Amerikos Valstijose, Jungtinėje Karalystėje ir kitose šalyse.

Pirmiausia buvo diskutuojama, ar apskritai reikia vertinti socialinio darbo veiklą, ir čia galima išskirti bent dvi griežčiausias pozicijas: už ir prieš.

Socialinio darbo praktikai ir akademikai, kurie pasisako už tai, kad reikia vertinti socialinio darbo veiklą, teigia, kad vertinimas leis socialiniams darbuotojams identifikuoti veiksmingas socialinio darbo praktikas (Cree, Jain ir Hillen, 2019), pamatyti, kas neveikia ir ką reikia tobulinti šioje srityje (Slonim-Nevo ir Anson, 1998), pateikti politi-

kams ir valdžios organizacijoms socialinio darbo veiksmingumo sprendžiant tam tikras problemas (Boaz ir Blewett, 2010) įrodymų, viešas socialinio darbo veiklos įvertinimas didins visuomenės ir socialinio darbo paslaugų gavėjų pasitikėjimą socialiniais darbuotojais (Shardlow, 2002).

Kita vertus, tie socialinio darbo praktikai ir akademikai, kurie pasisako prieš socialinio darbo veiklos vertinimą, pažymi, kad visų pirma socialiniai darbuotojai turi ribotą laiko biudžetą, ir jeigu socialiniams darbuotojams reikės atlikti savo veiklos vertinimą, dėl to nukentės asmenys, su kuriais socialiniai darbuotojai dirba, nes trūks laiko savo tiesioginėms funkcijoms vykdyti (Cheetham, 1997). Taip pat socialinis darbas yra kompleksinė veikla ir sunku rasti būdų visam jos kompleksiskumui įvertinti (Sommerfeld ir Hollenstein, 2011). Be to, atliekant vertinimą galima susidurti su asmenų, kurie gauna socialinio darbo paslaugas, konfidencialumo užtikrinimo iššūkiais (Reamer, 2018). Svarbu paminėti ir tai, kad asmenys ir bendruomenės, su kuriais dirba socialiniai darbuotojai, nėra homogeninė grupė, todėl standartiniai vertinimo metodai neapims specifinių bendruomenių (Mullen ir Shuluk, 2011). Tyrėjai nurodo ir selektyvų veiklos vykdymą (angl. *cherry-pick*) – siekis gauti gerą įvertinimą skatins paskatas vengti ar atsisakyti socialinio darbo, keliančio sudėtingų problemų (Cree, Jain ir Hillen, 2019). Taip pat bijoma, kad valdžios organizacijos socialinio darbo vertinimą naudos socialinių darbuotojų deprofesionalizacijai ir kontrolei (McNeill, 2001). Galiausiai dalis socialinių darbuotojų nenori būti vertinami, nes vertinimas parodys tai, kas nėra gerai socialiniame darbe (Cheetham, 1992).

Antra diskusijų tema – kaip įvertinti socialinio darbo veiklą. Iš pirmo žvilgsnio gali atrodyti, kad įvertinti socialinio darbo veiklą nėra sudėtinga ir įvairių vertinimo algoritmų siūloma jau seniai. Pavyzdžiui, Richey, Blythe ir Berlin (1987) nurodė, kad socialinio darbo veiklos vertinimas susideda iš – klientų problemų, veiklos tikslų, intervencinių veiklų aiškaus įvardijimo; problemos raiškos matavimo prieš ir po intervencinės veiklos; surinktų duomenų analizės – nustatant, kaip pasikeitė problemos raiška po intervencinės veiklos. Tačiau bandant įgyvendinti šį ar kitą pasiūlytą algoritmą susiduriama su daugeliu sunkumų.

Pirma, o kas turi vertinti socialinio darbo veiklą? Dalis socialinio darbo praktikų ir akademikų, pabrėždami socialinių darbuotojų profesionalizmą, siūlo vertinimą patikėti patiems socialiniams darbuotojams (Shaw ir Shaw, 1997; Davis, 2017). Kiti, remdamiesi socialinių darbuotojų užimtumu ir vertinimui reikalingų kompetencijų trūkumu, vertinimo veiklą deleguoja valdžios organizacijoms (Malley ir Fernández, 2010) ar akademikų bendruomenei (Garretsen, Bongers ir Rodenburg, 2005).

Antra, o kas turi būti vertinama? Ir čia kyla daugiausia klausimų.

Visų pirma skirtingi socialinio darbo veiklos interesai – socialinių paslaugų gavėjai, mokesčių mokėtojai, kiti specialistai, politikai, valdžios organizacijos mato skirtingus socialinio darbo veiklos rezultatus (McNeill, Nicholas, Szechy ir Lach, 1998). Pavyzdžiui, asmuo, kuriam taikoma atvejo vadyba, socialinio darbo veiklą vertins pagal tai, kiek ji keičia jo gyvenimą, o mokesčių mokėtojai – kiek dėl socialinio darbo saugu vaikare išėiti į gatvę, ar sumažėjo benamių mieste ir pan.

Antra, socialinio darbo veiklos rezultatus lemia daugelis veiksnių, bet pirmiausia socialinio darbuotojo ir socialinio darbo paslaugų gavėjo darbo kokybė (Littell, 2001). Pavyzdžiui, socialinis darbuotojas gali turėti labai geras profesines kompetencijas, bet jeigu socialinio darbo paslaugų gavėjas nedės pastangų, socialinio darbo veiklos rezultatas bus menkas. Socialinio darbuotojo veiklą išmatuoti yra palyginti nesunku, o kaip išmatuoti socialinio darbo paslaugų gavėjo pastangas, atliktą darbą?

Trečia, o kas yra pasiektų socialinio darbo rezultatų įrodymų šaltinis (Shaw, 2011). Problema ta, kad socialiniame darbe yra labai daug neišreikšto žinojimo, ir tada kyla klausimas, kaip išmatuoti tai, kas nėra reflektuota, įvardyta ir apibrėžta.

Literatūra

- Adomaitytė-Subačienė, I. (2015). Socialinių paslaugų kokybės standartizavimas Lietuvoje. *Socialinė teorija, empirija, politika ir praktika*, 11, 54–65.
- Boaz, A., Blewett, J. (2010). Providing objective, impartial evidence for decision making and public accountability. *The SAGE Handbook of Social Work Research*, 37–48.
- Cheetham, J. (1992). Evaluating social work effectiveness. *Research on Social Work Practice*, 2(3), 265–287.
- Cheetham, J. (1997). Evaluating social work: Progress and prospects. *Research on Social Work Practice*, 7(3), 291–310.
- Cree, V., Jain, S., Hillen, D. P. (2019). Evaluating effectiveness in social work: sharing dilemmas in practice. *European Journal of Social Work*, 22(4), 599–610.
- Davis, T. D. (2017). Practice Evaluation Strategies Among Social Workers: Why an Evidence-Informed Dual-Process Theory Still Matters. *Journal of Evidence-Informed Social Work*, 14(6), 389–408.
- Garretsen, H., Bongers, I., Rodenburg, G. (2005). Evidence-based work in the Dutch welfare sector. *British Journal of Social Work*, 35(5), 655–665.
- Littell, J. H. (2001). Client participation and outcomes of intensive family preservation services. *Social Work Research*, 25(2), 103–113.
- Malley, J., Fernández, J. L. (2010). Measuring quality in social care services: theory and practice. *Annals of Public and Cooperative Economics*, 81(4), 559–582.
- McNeill, F. (2001). Developing effectiveness: Frontline perspectives. *Social Work Education*, 20(6), 671–687.
- McNeill, T., Nicholas, D., Szechy, K., & Lach, L. (1998). Perceived outcome of social work intervention: beyond consumer satisfaction. *Social Work in Health Care*, 26(3), 1–18.
- Mullen, E. J., Shuluk, J. (2011). Outcomes of social work intervention in the context of evidence-based practice. *Journal of Social Work*, 11(1), 49–63.
- Reamer, F. (2018). *Social work values and ethics*. Columbia University Press.
- Richey, C. A., Blythe, B. J., Berlin, S. B. (1987). Do social workers evaluate their practice? In *Social Work Research and Abstracts* (23(2), 14–20). Oxford University Press.
- Shardlow, S. (2002). Confidentiality, accountability and the boundaries of client-worker relationships. In *Ethical issues in social work* (pp. 65–83). Routledge.
- Shaw, I. (2011). *Evaluating in practice*. Routledge.

Shaw, I., Shaw, A. (1997). Keeping social work honest: Evaluating as profession and practice. *The British Journal of Social Work*, 27(6), 847–869.

Sheldon, B. (1986). Social work effectiveness experiments: review and implications. *The British Journal of Social Work*, 16(2), 223–242.

Slonim-Nevo, V., Anson, Y. (1998). Evaluating practice: Does it improve treatment outcome? *Social Work Research*, 22(2), 66–74.

Sommerfeld, P., Hollenstein, L. (2011). Searching for appropriate ways to face the challenges of complexity and dynamics. *British Journal of Social Work*, 41(4), 668–688.